

סימן ה'

בענין מותר השמן שבנר חנוכה

בשאלתות שאילתא כ"ו פר' וישלח אי':
 "דמחייבין דבית ישראל לאדלוקי שרגא דחנוכה,
 מאימתי היא מצותה? כך שנו חכמים. משתשקע
 החמה עד שתכלה רגל מן השוק, אם כבתה והותיר
 שמנה מוסיף עליו יום שני ומדליקו, ואם הותיר
 ליום שני מוסיף עליו ליום שלישי ומדליקו, וכן
 שאר הימים, הותיר ליום שמיני עושה מדורה
 ומדליקו בפני עצמו, דכיון דהוקצה למצוה אסור
 להסתפק ממנו". והביאו דבריו התוס' בשבת מד,
 א ד"ה שבנר והרא"ש פר' במה מדליקין סי' ט'
 ועוד ראשונים. ועי"ש בהעמק-שאלה אות כ"ו
 שהעיר כי בלשון תוס' והרא"ש הובאו הדברים
 בלשון ברייתא. וכתב דאולי נמצאו הדברים בשבע
 מסכתות קטנות שאבדו. אמנם במרדכי פר' במה
 מדליקין הביא כן בשם ילמדנו ופסיקתא רבתי,
 וי"ל דלכן נאמרו הדברים בלשון ברייתא. אבל
 באמת שיש להשערות העמק-שאלה סימוכין,
 עפ"י המוזכר בספר רב פעלים להג"ר אברהם
 בן הגר"א מוילנא, שיש עשר מסכתות קטנות
 וביניהן מסכת חנוכה, ומסתבר אפוא שאכן ברייתא
 זו נמצאת שם ולא זכינו לאורה.

והנה הטור סי' תרע"ז וכן בשו"ע שם ס"ד פסק
 דין זה. ובב"י שם הקשה דמאי שנא מהא דמבואר
 בסי' תרע"ב ס"ב שלאחר זמן ההדלקה, היינו
 כחצי שעה, יכול לכבותה או להשתמש לאורה,
 וזה מדברי הרי"ף והרא"ש בפי' הגמ' בתירוצא
 בתרא: א"נ לשיעורא. וקשה דכיון שהוקצה
 למצוה, איך מותר להשתמש. וכתב לישב בב'
 אופנים: דאם לא הקצה מתחילה אלא לשיעור
 זמן ההדלקה, יכול אח"כ להסתפק ממנו, ואם נתן
 סתמא, נאסר הכל בהנאה, וחילוק זה כתב שם

בשם מהר"י אבוהב, והב"י עצמו מחלק, דאם נתן
 שמן יותר מכשיעור לא נאסר הנותר, דלא הוקצה
 למצוה אלא כדי השיעור, ואם נתן כשיעור וכבתה
 בתוך הזמן, הרי הנשאר אסור בהנאה ע"כ. ועי"ש
 בב"ח שפסק להלכה כשני התירוצים. ולכן אפילו
 דלק כשיעור נמי נאסר הנותר אם נהן בסתם,
 ויעו"ש במג"א ס"ק י' מש"כ בזה. ובדברי הרמב"ן
 והר"ן מתבאר דאפי' בכבתה בתוך זמן המצוה,
 נמי מותר השמן, דכיון שלאחר שכבתה שוב ליכא
 מצוה, אין דין אתקצאי על הנותר, אבל כאמור,
 השו"ע פוסק דבאופן זה אסור. ומאידך גיסא מפשט
 לשון הקדמונים נראה, שאף הנותר לאחר זמן
 המצוה נמי אסור לפי"ד השאלתות, ונמצא אפוא
 דלהלכה נקטינן בדרך אמצעית, דהשמן של זמן
 המצוה אסור, ושל אחר זמן המצוה מותר. ועיי'ן
 שו"ת דברי-נחמיה או"ח סי' נ"א.

וכבר עמד בהעמק-שאלה שם על השאלה,
 דלכאורה הך דינא אם מותר השמן שבנר מותר,
 תליא ביש ברירה או אין ברירה. דאם נימא יש
 ברירה, י"ל דאגלאי מילתא למפרע, דהשמן
 שנשתמש למצוה הוקצה מתחילה, ושאר השמן
 לא הוקצה, ואילו אם נקטינן דאין ברירה, אין
 לומר אגלאי מילתא למפרע, ועל כן השמן מעורב
 חלק אשר הוקצה למצוה וחלק שלא הוקצה, ולכן
 כולו אסור משום תערובת. ועפ"י העיר שם דהא
 קי"ל דבדרבנן יש ברירה, יעו"ש מש"כ.

והנה מקודם עלינו לברר גדר ההקצאה, דהנה
 המעיין בסוגיא שבת כב, א ובתוס' שם וכן בסוכה
 לו, ב ושם מו, ב, עולה מכל אלו המקומות, דאיכא
 כמה גווני דאתקצאי למצוה, בסוכה ילפינן לה
 מקרא דעצי סוכה אסורין כל שבעה, יעו"ש בסוכה